

MAGYAR
OPERA
2021

OPERA TREZOR

Vajda János

A képzelt beteg,

avagy őfelsége komédiása

opera két felvonásban

Hábetler András, Rác István, Batori Éva

Vajda János

A képzelt beteg, avagy őfelsége komédiása

opera két felvonásban

A szövegkönyvet Molière *A képzelt beteg* és Bulgakov *Őfelsége komédiása* című darabja alapján írta **VÁRADY SZABOLCS**

Molière / Argan **HÁBETLER ANDRÁS**

Béline, Argan felesége **WIEDEMANN BERNADETT**

Angelika, Argan lánya **HORTI LILLA**

Cléante, Angelika szerelmese **HANCZÁR GYÖRGY**

Toinette, Argan szolgája **BÁTORI ÉVA**

Dr. Purgó, Argan orvosa **RÁCZ ISTVÁN**

Teofil, Dr. Purgó fia **BIRI GERGELY**

XIV. Lajos **ÓKOVÁCS SZILVESZTER**

Karmester **KOVÁCS JÁNOS**

Közreműködik **A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ ZENEKARA**

A felvétel az Eiffel Műhelyház Fricsay Ferenc stúdiójában készült 2020. november 20. és december 15. között

Zenei rendező **JÓLESZ GYÖRGY**

Hangmérnök **KONDÁS FERENC**

magyar nyelven

Játékidő **107'33"**

A felvétel a Magyar Állami Operaház tulajdona

Lejátszási lista

I. felvonás

1.	Előjáték – Uram királyom, felség! (Molière, XIV. Lajos)	4'11"
2.	Nyitány	1'14"
3.	1. jelenet – Tizenöt, meg tíz, meg huszonöt (Argan).	3'39"
4.	2. jelenet – Jól van már, itt jövök (Toinette, Argan).	3'15"
5.	3. jelenet – Toinette! Toinette! (Angelika, Toinette).	3'20"
6.	4. jelenet – Idefigyelj, lányom (Argan, Angelika, Toinette).	8'12"
7.	5. jelenet – De jó, hogy jössz, édes (Argan, Béline, Toinette).	9'44"
8.	6. jelenet – Nahát! Maga az, Cléante úr? (Toinette, Cléante, Argan)	3'20"
9.	7. jelenet – Finálé – Gyere csak lányom, gyere! (Argan, Toinette, Cléante, Dr. Purgó, Teofil, Angelika)	10'30"
10.	Ez a kis dalmű nincs még befejezve (Cléante, Angelika, Argan).	4'12"
11.	Elég! Elég (Argan/Molière, Angelika, Cléante, Teofil, Béline, Dr. Purgó, Toinette).	5'35"

II. felvonás

12.	Közzjáték (XIV. Lajos, Molière)	3'01"
13.	1. jelenet – Ebből a frigyből nem lesz semmi! (Toinette)	2'04"
14.	2. jelenet – Jaj, jaj, jaj nekem! (Argan)	2'02"
15.	3. jelenet – Sápadt az úr picit! (Toinette, Argan)	2'00"
16.	4. jelenet – Mi járhatban, uraim? (Toinette, Dr. Purgó, Teofil)	3'31"
17.	5. jelenet – Csakhogy a fene elevett (Toinette, Argan, Angelika).	4'31"
18.	6. jelenet – Legmélyebb tiszteletem (Cléante, Argan, Angelika)	5'53"
19.	Mit mondott az ön orvosa (Cléante, Argan)	2'57"
20.	7. jelenet – Ez ám orvos a javából (Angelika, Toinette, Argan).	3'01"
21.	8. jelenet – Maga bújjon el! (Toinette, Béline, Argan, Angelika).	4'36"
22.	9. jelenet – Azt hallottam, hogy halottat kell itt feltámasztani (Cléante, Argan, Angelika, Toinette)	3'18"
23.	Utójáték – Kéretem Molière-t! (XIV. Lajos, Molière, Angelika, Cléante, Teofil, Dr. Purgó, Toinette, Béline,)	4'46"
24.	Finálé – Medicinae professorok (Dr. Purgó, Béline, Argan/Molière, Angelika, Toinette, Cléante, Teofil)	11'34"

Játékidő **107'33"**

Biri Gergely, Horti Lilla, Bátori Éva, Hábetler András, Hanczár György, Rác István

Torkunkra forr a nevetés

– Vajda János zeneszerzővel Mátrai Diána Eszter beszélget

Honnan jött az ötlet, hogy Bulgakov és Molière darabjának ötvözéséből írj operát?

Ha az ember zeneszerző, némileg mindent szövegkönyvként olvas. Az opera keletkezése szempontjából először Bulgakov *Molière úr élete* című regényét olvastam el. Adta magát, hogy Bulgakovnak az azonos témára írott szín-darabját, az *Öfelsége komédiását* (vagy ismertebb címén a *Képmutatók cselszövését*) kellene megkomponálni, melyben megjelenik Molière *A képzelt beteg* című komédiája. A doktorra avatás részt hamar meg is írtam. Aztán az eredeti elképzelés módosult, mert kétségek gyötörték a teljes Bulgakov-darabot illetően, így megfordítottam, és *A képzelt beteg* került előtérbe, a Bulgakov-mű egy síkja, azaz XIV. Lajos király és Molière kapcsolata lett a keret. Lusta természet vagyok, nehezen szánom rá magam, hogy kellő mélységükben végiggondoljam a dolgokat, ezért van szükségem valakire, aki ezt megteszi. A korábbi operáimban Györgyfalvy Katalinnal dolgoztam, így az ő 2012-ben bekövetkezett halálával befejezettnek nyilvánítottam operai pályafutásomat. Aztán beszéltem Székely Gáborral, akivel korábban Kati konzultált, és ezt követően jutottam el Mátrai Diána dramaturghoz, aki a megírást nagyban segítette: összerakta a Bulgakov- és Molière-műveket, a dialógusokat, illetve meglehetősen szíviósan elmondta az elképzelését. Amit erről gondolt, az az én gondolkodásomat is termékenyítette. Várady Szabolcs pedig szenzációs versesszöveget írt, amely nagyon inspiráló: jó hallgatni, jó rá énekelni.

Mi az aktualitása ezeknek a régi történeteknek?

A Bulgakov-színdarabról beemelt szál, azaz Lajos király és Molière személyes kapcsolata, tehát az alkotóművész viszonya a hatalomhoz, örök téma, mindig is aktuális volt, és aktuális is lesz. Ez egy örök konfliktus, örök kapcsolat, ami hol így, hol úgy befolyásolja a dolgokat. Tehát ez a vígjáték ebben a viszonyban jelenthet aktualitást. *A képzelt beteg* több előadását láttam, mindig úgy vitték színre, hogy a darab eredeti komédiajellege mellett erős hangsúlyt kaptak sötétebb tónusok. Én azonban a Molière-vígjátékot nem akartam beárnyékolni, a sötét árnya-

latokra kínálkoztak a Bulgakovtól átemelt jelenetek. Persze van – elsősorban zenei – áthallás a két szál között. Például a második rész első jeleneteiben Argan és Toinette monológjainak zenei anyagai erőteljesen épülnek Molière-nek a királlyal való dialógusaira.

A hatalom és a szerző viszonyának lefestése mögött mennyire bújk meg saját tapasztalat?

Ennyire durva tapasztalatom, mint ami az operában megjelenik, nincs. De attól még az ember érzékeli az élete folyamán, amikor rosszallanak, nehezményeznek valamit. Kevésbé erősen, de azért könnyen szembesül az ember effajta problémával.

Vígjátékot akartál, mégis „megölnöd” az opera végén a komédiaszerzőt...

Nincs bajom azzal, ha végigszórakozunk egy előadást, de a végén a torkunkra forr a nevetés. Ez az opera egy mechanikusan tagolt struktúrán alapszik a két felvonással, az elő-, köz- és utójátékkal. Szándékom szerint a komoly dráma nincs állandóan jelen, de van egy erőteljes építkezése, mely arrafelé tart, és melyből végül kibontakozik. Bízom benne, hogy működik.

Konkrét énekesekre írtad a művet?

Minden operámban gondoltam konkrét énekesre, de végül soha nem az énekelte. Szerencsére ez sosem okozott csalódást. *A Mari és a varázslót* például Melis Györggyel képzeltem, de ő visszaadta a szerepet, Polgár László pedig csak az operafilmekben volt hajlandó elénekelni. Így Békés András rendező hozta Tóth Jánost, aki nagy sikert aratott a szereppel. *A Leonce és Léna*-ban Kelen Péterben gondolkoztam, de Fekete Attila énekelte, tulajdonképpen ez volt az első nagy sikere. *A Karnyóné* címszerepét Sudlik Máriára képzeltem el, és Wiedemann Bernadett énekelte, de benne volt Bátorfi Éva is. Örülök, hogy ők énekelnek most *A képzelt beteg*-ben is!

Kevés szereplős operáról van szó – kevesebb is, mint az eredeti Molière-darabban.

Igen, kamaraopera-szerű a mű, a zenekar se nagy, és a kórust is kerülöm. A kórus esetében nagyon nehéz megoldani, hogy ne legyen statikus, illetve ez a téma sem olyan, amely nagyon igényelte volna a jelenlétét. A zenekar, mint a *Karnyónénál*, viszonylag kicsi, szinte mozarti, amit bizonyos ütőhangszerek egészítenek ki.

Milyen motívumokból, stíluselemekből áll össze a mű?

Visszatérő motívumok, illetve rövidebb szegmensek, zenei karakterek felismerhetők, például a már említett Király és Molière közti jelenet zenei anyagában. Szoktak kritizálni, hogy sokat idézek, de vannak olyan idézetek, amelyeket én sem ismerek fel... Bizonyos zenei anyagokat egyszerűen muszáj használni, mert annyira adják magukat. Az én zenei anyanyelvem több száz évet ölel fel, amelyben benne van a népzene, a reneszánsz, a barokk, a klasszika, a romantika, a 20. század, sőt a könnyűzene is. Ezeknek a stíluselemei hozzátartoznak a szókészletemhez, és ezt nem akarom leszűkíteni. Aki ezeket felismeri, azt vagy szórakoztatja, vagy bosszantja, de aki nem tudja beazonosítani, az is érzékeli, hogy olyat hall, amit akár ismerhetne is.

Hábetler András, Wiedemann Bernadett

Cselekmény

Előjáték

Molière, a komédiaszerző háláját fejezi ki XIV. Lajos francia királynak, hogy kegyeibe fogadta társulatát, és megnézi előadásukat.

I. felvonás

Argan, a képzelt beteg, akit maga Molière játszik, számba veszi az előírt gyógyszereinek az árát. Sokallja, mégis áhitattal hisz azok hatékonyságában. Nagy nehezen megjelenik a szolgáló, Toinette, aki átlát Arganon, sőt kimondja, hogy szélhámosnak tartja az orvosokat. Argan lánya, Angelika kifejti Toinette-nek, hogy szerelmes, sőt megmutatja neki a fiatal fiútól, Cléante-től kapott levelet, melyben megkéri a lány kezét.

Argan elmondja Angelikának, hogy meg akarja őt házasítani. A lány addig boldog, míg ki nem derül, hogy nem azonos ifjúról beszélnek: apja ugyanis orvosa, Purgó doktor fiához, Teofilhoz akarja őt adni. A lány ellenállása miatt Argan tehetetlenül összeroskad.

Megérkezik Béline, Argan felesége. A férfi panaszkodik Toinette-ről, hogy az tagadja a férfi betegségét, ám a cseléd azt hazudja Béline-nek, hogy épp azt javasolta Argannak, hogy küldje lányát zárdába, ami egyezik Béline céljával. Ezzel rögtön maga mellé állítja a nőt, aki most is ápolja, óvja Argant. Meg is van az eredménye: a férfi összes vagyonát asszonyára akarja hagyni.

Az ifjú Cléante lép be azt állítva, hogy ő Angelika éppen beteg énekmasterének helyettese. Argan hívja a lányát az énektanárhoz, amikor betoppan Purgó doktor és fia, Teofil. A retardált orvostanhallgató Teofil betanult köszöntővel fordul Arganhoz, utána Angelikához, és megkéri a lány kezét. De a lány kisebb forradalmat robbant ki, amit Argan rögvést lever, és megkéri a doktort, kezelje. A doktor indítványozza, hogy a fia vizsgálja meg Argant, aki apjával egyetértésben felállít egy diagnózist. Kezdődhet az énekóra! Cléante és Angelika duettet improvizálnak két ifjúról, akik a zord apa miatt nem lehetnek egymáséi. Argannak ez nem tetszik, el is küldi Cléante-ot.

Béline belépésével újabb vihar kerekedik: Angelika ellenáll a kényszerített házasságnak, amire az asszony újfent apácának küldené, Purgó fel van háborodva, Teofil nem érti a helyzetet, amit Toinette menteni próbál.

Közjáték

XIV. Lajos burkoltan megfenyegeti Molière-t a Tartuffe miatt, melyben az egyházat rossz színben tünteti fel. De még engedélyezi az írónak, hogy bemutassák legújabb darabját a Palais Royalban.

II. felvonás

Toinette elhatározza, megmenti Angelikát, mert fontos számára, hogy a lány boldog legyen. Argan érkezik, aki úgy érzi, a halála közeledik, most, hogy már gyermeke is ellene fordult. Toinette megpróbálja lebeszélni tervéről, ám az hajthatatlan, rosszul lesz, orvosért kiált, és kimegy. Megérkezik a két Purgó, de Toinette elhiteti velük, hogy Argan meggyógyult. A doktorok felháborodva távoznak. Toinette színlelt jajgatásba kezd, mikor Argan visszatér: elmentek az orvosok. De a nő bejelenti egy másik, „csodadoktor” érkezését. Az orvosnak öltözött Cléante lép be, megvizsgálja Argant, s közben leleplezi magát Angelikának. A fiú mindent, amit Purgóék mondtak, újabb diagnózissal ír felül, javaslata szerint amputálni kellene Argan egyik karját és kiszúrni az egyik szemét, majd távozik.

Argan átlát a szitán: Angelika azért örül az új orvosnak, mert akkor nem jön többé az ifjú Purgó. Felesége korábbi javaslatára (és mert kizárólag orvost hajlandó beházasítani a családba) továbbra is zárdába küldené lányát. Toinette azt tanácsolja, hogy Argan tettesse magát halottnak, hogy majd az Béline reakciójából kiderüljön, mennyire érdemli meg a végtelen bizalmat. A feleség hazaérkeztekor Toinette ismét mély gyászt színlel, és elmondja, hogy Argan meghalt, amire a gonosz nő megkönnyebbülésének ad hangot. Amikor a pénzt szeretné még gyorsan összeszedni, Argan „föléled”. Béline megdöbben, kitálal neki, majd elviharzik. Az összetört, csalódott Argan úgy érzi, itt a vég. Az orvosnak öltözött Cléante a legjobbkor toppan be, Argan ijedtében inkább meggyógyul, és hozzáadja a lányát az ifjúhoz. Cléante szerint Argan akkor jár a legjobban, ha ő maga is doktorrá lesz.

Hanczár György, Hábetler András, Horti Lilla

Utójáték

Molière erkölcstelensége miatt végérvényesen kegyvesztett lesz XIV. Lajosnál. Az író-színész teljesen összehúzik, alig tudják elkezdni A képzelt beteg fináléját.

Finálé

Argan doktorra avatásán az öt játszó Molière a végső pillanat előtt rosszul lesz, a színjáték abbamarad.

Mátrai Diána Eszter

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

Felelős kiadó **Ókovács Szilveszter**,
a Magyar Állami Operaház főigazgatója
A bookletet szerkesztette **Karczag Márton**
Fotók **Berecz Valtér**

Grafikai terv, nyomdai előkészítés **Mátai és Végh Kreatív Műhely**